

HET BEGRIP NORMALE VOORRAAD EN DE WINSTBEPALING ¹⁾

door Prof. Dr. J. L. Meij en H. Willems, ec. drs.

Enkele inleidende opmerkingen

Men kan de vraag opwerpen of de winstbepaling slechts moet worden gezien als calculatorisch probleem, een probleem dat op objectieve wijze kan worden opgelost, of dat winstbepaling subjectieve elementen in zich bergt, omdat het mede een zaak van beleid is, een beleid dat van onderneming tot onderneming kan verschillen.

Ter inleiding zij gereleveerd dat tot voor kort over bovengenoemde vraag geen verschil van mening bestond. Bij alle verschil van opvatting hoe de calculatie moest worden uitgevoerd kon worden geconstateerd, dat men in de winstbepaling slechts een op objectieve grondslagen uitgevoerde calculatie vermocht te zien.

Eerst bij de winstbestemming zou het beleid kunnen worden betrokken. De winstcalculatie zag men allereerst in een periodieke vergelijking van ontvangsten en uitgaven, d.w.z. dus objectief vaststaande bedragen. Hiermede was echter de vraag wat winst is niet opgelost. Aangezien de winstbepaling betrekking heeft op een bepaalde periode ontstond het probleem van de toerekening der ontvangsten en uitgaven aan bepaalde perioden.

Het eenvoudigst zou dit probleem kunnen worden opgelost als men aanneemt, dat de uitgaven en ontvangsten worden beschouwd als behorende tot de periode waarin zij optreden. Dit is het uitgangspunt van de oude Kameraalstijl, die echter geen winstbepaling beoogde maar slechts verantwoording van ontvangsten en uitgaven over een bepaalde periode.

Een probleem van toerekening aan de tijd ontstaat eerst bij de nieuwe Kameraalstijl, de „gehobene Kameralstil”, waarbij gewone dienstrekening en kapitaaldienstrekening worden onderscheiden. Men moest zich hierbij rekenschap geven van de vraag of de uitgaven slechts gedaan waren voor de periode, waarover verantwoording werd afgelegd dan wel of de uitgaven ook ten behoeve van volgende perioden hadden gestrekt. Voor de ontvangsten diende eenzelfde onderscheiding te worden gemaakt.

Ook de commerciële boekhouding met haar periodieke winstbepaling ontmoette het vraagstuk van de toerekening aan de tijd. Eerst betrekkelijk laat heeft men ingezien, dat men met deze toerekening verschillende kanten uit kan. De traditionele en ook thans nog veelvuldig toegepaste methode is die, waarbij men de uitgaven voor het verkrijgen van bepaalde goederen of diensten gedaan relateert aan de periode, waarin deze zijn verkocht. De ontvangsten relateert men eveneens aan de periode, waarin de betrokken goederen of diensten zijn verkocht. De uitgaven gedaan voor nog niet verkochte goederen of diensten worden als niet voor de betrokken periode gedaan beschouwd; evenzo beschouwde men de ontvangsten, die niet met de verkopen van een bepaalde periode corresponderen eveneens als niet tot die periode behorend.

Zoals gezegd is deze winstbepaling betrekkelijk willekeurig. Toen de resultaten van deze methode niet bevredigden ontstonden dan ook andere methoden, op zich even willekeurig als de eerste, maar onder bepaalde verhoudingen wellicht

¹⁾ Bewerking door drs. H. Willems van een voordracht gehouden door Prof. Dr. J. L. Meij op 2 mei 1959 voor het Genootschap *Panta Rei* te Rotterdam.

meer bevredegend. Hierbij valt te denken aan lifo- en nifo-stelsels, waarbij men een andere wijze van toerekenen van de uitgaven aan de tijd toepast dan bij de eerstgenoemde methode gebruikelijk is.

Bij de lifo-methode legt men geen verband tussen het verkochte produkt en de uitgaven voor verbruikte produktiemiddelen in de betreffende periode, maar tussen dit produkt en de uitgaven die voor de aanvulling van de voorraden goederen of diensten zijn gedaan. In het nifo-stelsel wordt verband gelegd met de uitgaven die voor de aanvulling zullen worden gedaan.

Ook bij het vervangingskoopstelsel en het ijzeren-voorraadstelsel gaat het om de toerekening van de uitgaven, die ter aanvulling van de voorraad zijn of zullen moeten worden gedaan.

Terwijl de eerstgenoemde stelsels zich niet verdiepen in de vraag naar de grootte van de voorraden, die worden aangehouden, doet het ijzeren-voorraadstelsel dit wel. Met behulp van de ijzeren voorraad of normale voorraad wordt vastgesteld in hoeverre de uitgaven op de aanvulling van deze voorraad betrekking hebben en in hoeverre ze daarbij tekort zijn geschoten, resp. de aanvullingseisen hebben overtroffen.

Ook bij de winstbepaling op basis van de vervangingswaardetheorie is het nodig dat een normale voorraad kan worden aangewezen.

Met behulp van de normale voorraad moet nl. worden uitgemaakt of een waardeermeerdering van de voorraad „gebonden” is door de vervanging of kan worden beschouwd als winst. Voor het scheiden van transactiewinsten en voorraadwinsten is het kennen van de normale voorraadgrootte eveneens vereist.

Dit begrip ijzeren voorraad of normale voorraad is een begrip waarmee theorie en praktijk de grootste moeite blijken te hebben. Deze moeilijkheden zijn tweërlei: — moet de normale voorraad worden opgevat als een technische dan wel als een economische voorraad?

— hoe dient de normale voorraad qua omvang te worden bepaald?

Normale voorraad als technische of economische voorraad

Dat de praktijk moeilijkheden heeft met het vinden van een antwoord op de eerstgenoemde vraag moge blijken uit enkele arresten van de Hoge Raad, met name uit het bekende arrest van 13 febr. 1958 B.N.B. 90. Uit dit arrest blijkt, dat voor de fiscale toepassing van het ijzeren-voorraadstelsel het begrip normale voorraad in beide betekenissen, dus als technische of economische voorraad kan worden opgevat. ²⁾ De Hoge Raad laat dus de keuze aan de contribuabele.

Ook in de literatuur zijn verschillende opvattingen te vinden.

Zo betoogt Meeles, dat de normale voorraad slechts positieve elementen kan bevatten, d.w.z. slechts kan bestaan uit de technische voorraad, vermeerderd met lopende inkoopcontracten. ³⁾

Slot voert o.i. terecht tegen deze opvatting aan, dat de som van de normale voorraden bij de verschillende schakels in de bedrijfskolom groter zal zijn dan de totaal aanwezige voorraad: wat de ene schakel heeft ingekocht is door de voorgaande verkocht. ⁴⁾ Dit alleen al is voldoende om de onhoudbaarheid van deze opvatting aan te tonen.

²⁾ Zie ook de aantekening van M. J. H. Smeets bij dit arrest B.N.B. 90.

³⁾ D.A.M. Meeles: De Naamloze Vennootschap, november 1956.

⁴⁾ Drs. G. Slot: Voorraadwaardering; Fiscale Monografieën. Geschrift no. 8, Deventer z.j.

Kooiman verdedigt weer een andere mening.⁵⁾ Deze schrijver introduceert het begrip „beschikbare” voorraad. De beschikbare voorraad is de technische voorraad vermeerderd met die goederen, waarvan de faktuur reeds werd ontvangen en verminderd met de goederen waarvan de faktuur werd verzonden. Kooiman acht het moment van fakturering dus bepalend voor de voorraad, die moet worden gewaardeerd en wel omdat op dit moment de schuld, resp. de vordering, een feit wordt: „Slechts geëffectueerde voorkopen en voorverkopen kunnen invloed hebben op de winst”.

Deze opvatting wordt o.i. in wezen niet op economische gronden verdedigd maar op fiscaal-boekhoudkundige. Het moment van fakturering moge boekhoudkundig bepalend zijn voor het ontstaan, resp. tenietgaan, van schulden en vorderingen, economisch is dit moment van geen belang. Het is zelfs denkbaar, dat een verkocht goed op het moment van fakturering reeds is verbruikt, d.w.z. tot geen enkele voorraad meer behoort. Toch zou dit niet meer bestaande goed tot onze beschikbare voorraad behoren!

Het is duidelijk, dat, waar het begrip normale voorraad wordt geïntroduceerd met het oog op de waardering voor de bepaling van de winst, dit begrip dient te worden gezien als een economische voorraad. Het waarden van de technische voorraad is in principe onjuist. Immers men zou dan in de bedrijfshuishouding iets gaan waarden wat economisch gezien niet meer tot die bedrijfshuishouding behoort en waarover de bedrijfshuishouding dus ook geen prijsrisico meer lopen kan. Een technische voorraad, die geen economische is, die dus uit reeds verkochte goederen bestaat, bevindt zich van economisch standpunt gezien reeds in de geldsfeer en is dus als een geldvordering te beschouwen. Zij kan niet anders dan tegen het bedrag waartegen zij verkocht werd opgenomen worden.

De normale voorraad dient, gelet op het doel waarvoor het begrip wordt geïntroduceerd, te worden opgevat als een economische voorraad.

De bepaling van de omvang van de normale voorraad

In het eerder genoemde arrest van de Hoge Raad worden over de bepalingen van de omvang van de normale voorraad twee uitspraken gedaan, die elkaar niet geheel dekken.

In de eerste plaats zegt de Hoge Raad dat „onder normale voorraad moet worden verstaan de voorraad, die nodig is om het produktieproces bij de bestaande capaciteit van het bedrijf ongestoord voortgang te doen vinden”.

Even later komt in het arrest een zinsnede voor die erop wijst, dat de Hoge Raad onder normale voorraad verstaat die voorraad, „die duurzaam aan het bedrijf gebonden is”.

De eerste omschrijving is ruimer dan de tweede, welke is op te vatten als de zgn. veiligheidsvoorraad, d.i. die voorraadgrootte waaronder de voorraad normaliter niet mag dalen.⁶⁾

⁵⁾ J. Kooiman: Inleiding gehouden voor de Vereniging voor Belastingwetenschap; Geschrift no. 97, Alphen a/d Rijn, 1957.

⁶⁾ Voordat wij hierop nader ingaan willen wij de aandacht vestigen op het feit, dat met normale voorraad wordt bedoeld zowel voorraden grond- en hulpstoffen als voorraden halfabrikaten en gerede produkten. In de vrij uitgebreide literatuur over dit onderwerp wordt dikwijls de indruk gewekt, dat het begrip normale voorraad slechts slaat op de grondstoffen. Het is duidelijk dat een dergelijke beperking, die expliciet nimmer maar impliciet klaarblijkelijk wel wordt aangebracht, niet houdbaar is. In het vervolg zal hierop nog nader worden terug gekomen.

De eerstgenoemde omschrijving laat ruimte voor de opvatting dat de normale voorraad groter is dan de veiligheidsvoorraad. In deze opvatting zou de normale voorraad kunnen liggen tussen de veiligheidsvoorraad als minimum en de grootte van de voorraad onmiddellijk na de bestelling als maximum, waarbij de eis moet worden gesteld, dat de bestelling vrij is van speculatieve oogmerken.

Dan rijst de vraag waar de normale voorraad tussen dit minimum en maximum dient te worden bepaald. Volgens Slot moet de normale voorraad in het kader van de vervangingswaardetheorie en het ijzerenvoorraadstelsel worden gesteld op de hoeveelheid, die in de loop van het jaar *maximaal* als normaal, d.w.z. voor de bedrijfsuitoefening technisch-economisch noodzakelijk, dient te worden beschouwd. 7)

Bij de niet seizoenmatige bedrijfshuishoudingen wordt het maximum bepaald door de veiligheidsvoorraad te vermeerderen met de economisch optimale bestelserie.

Bij het seizoenbedrijf, zo merkt Slot op, moet de in de loop van het jaar maximale voorraad op andere wijze worden bepaald. Bij dergelijke bedrijven is de maximale voorraad bepaald door technische gegevens. Slot stelt voorop, dat de balansdatum geen invloed kan hebben op de grootte van de normale voorraad. De maximaal in de loop van het jaar aanwezige normale voorraad dient te zijner tijd te worden aangevuld en een eventuele waardeinstijging van een dergelijke voorraad is onmiddellijk aan het bedrijf gebonden.

Een tegengestelde opvatting huldigt o.a. Hof, die stelt, dat de normale voorraad van een seizoenbedrijf de minimaal aanwezige voorraad is, dus dikwijls nihil op balansdatum. 8)

Een andere opvatting is tenslotte, dat de normale voorraad het midden houdt tussen minimum en maximumvoorraad die in de loop van het jaar normaliter aanwezig is.

Voordat wij ons oordeel geven over de hierboven in het kort weergegeven opvattingen volgen hier enkele opmerkingen over de bepaling van de ondergrens en de bovengrens van de normale voorraad en de rol, die het bedrijfsbeleid hierbij kan spelen. Ter wille van de eenvoud beperken wij ons tot de grondstoffenvoorraad.

Om het probleem van de normale voorraadbepaling duidelijk te stellen is het gewenst onderscheid te maken tussen het geval van seizoenmatigheid in de aankoop en de verwerking van grondstoffen en het geval dat de grondstoffen gedurende het gehele jaar kunnen worden aangekocht.

Geen seizoen in aankoop of verwerking

Naar onze mening zal in dit geval de normale voorraad liggen binnen de veiligheidsvoorraad vermeerderd met het verbruik gedurende de levertijd als minimum en genoemde hoeveelheid vermeerderd met de optimale bestelgrootte als maximum.

7) Slot maakt hierop de beperking, dat ingeval toposities met geleend geld plegen te worden gefinancierd, het gedeelte van de met vreemd geld gefinancierde voorraad buiten beschouwing blijft. De schrijver beschouwt de vervangingswaardetheorie als een theorie, die erop gericht is de financiering van het bedrijf zo goed mogelijk te waarborgen. De bezwaren, die tegen deze, o.i. onjuiste, opvatting van de vervangingswaardetheorie zijn in te brengen kunnen hier buiten beschouwing blijven.

8) J. J. Hof: Raakpunten bedrijfseconomie en belastingen naar de winst, blz. 53.

De veiligheidsvoorraad dient vermeerderd te worden met het verbruik gedurende de levertijd, omdat we spreken over de economische voorraad.

Hierbij zij opgemerkt, dat de ondergrens, de veiligheidsvoorraad, is bepaald door de mate van risico welke men lopen wil om het bedrijf te onderbreken wegens uitputting van de voorraad. Deze ondergrens wordt dus mede bepaald door het te dezen gevoerde beleid. Bovendien is de grootte van de veiligheidsvoorraad bij gelijke mate van risico afhankelijk van het systeem van voorraadbeheer, dat wordt gevolgd, dus ook weer afhankelijk van het gevoerde beleid.

We hebben hier het oog op bestelniveausysteem, resp. op het bestelperiode- of ordercyclussysteem.

In het bestelniveausysteem (eng.: two-binsystem) wordt een nieuwe bestelling geplaatst als de voorraad daalt beneden een bepaald niveau. Bij het bestelperiodesysteem (eng.: order-cycle-system) wordt een bestelperiode bepaald. Ongeacht de grootte van de voorraad wordt er dus na zekere periode, die wordt bepaald rekening houdende met de verbruikssnelheid, weer besteld. Als nu door een verhoogde vraag de voorraad sneller dan normaal afneemt zal bij het bestelniveausysteem de nieuwe bestelling éérder worden geplaatst, omdat het bestelniveau eerder wordt bereikt. Bij het bestelperiodesysteem daarentegen zal de nieuwe bestelling, ondanks de snellere afname, niet eerder worden geplaatst. Hier moet de veiligheidsvoorraad het effect van de versnelde afname gedurende een langere periode opvangen dan bij het bestelniveausysteem. Deze veiligheidsvoorraad dient bij het bestelperiodesysteem dus groter te zijn dan bij het bestelniveausysteem.⁹⁾

De bovengrens kan, zoals gezegd, bepaald worden geacht door de optimale ordergrootte, die volgens de gangbare theorie wordt bepaald door de som van de orderkosten en de kosten van voorraadhouding te minimaliseren. Ook in de bepaling van deze bovengrens kan echter een element van beleid schuilen. De theorie van de optimale ordergrootte houdt nl. geen rekening met het risico van voorraadhouden. De mogelijkheid bestaat, dat men dit risico wil verkleinen en er iets voor over heeft van de optimale grootte van de bestelorder af te wijken. Ook dit is weer een kwestie van inkoop- en voorraadbeleid.

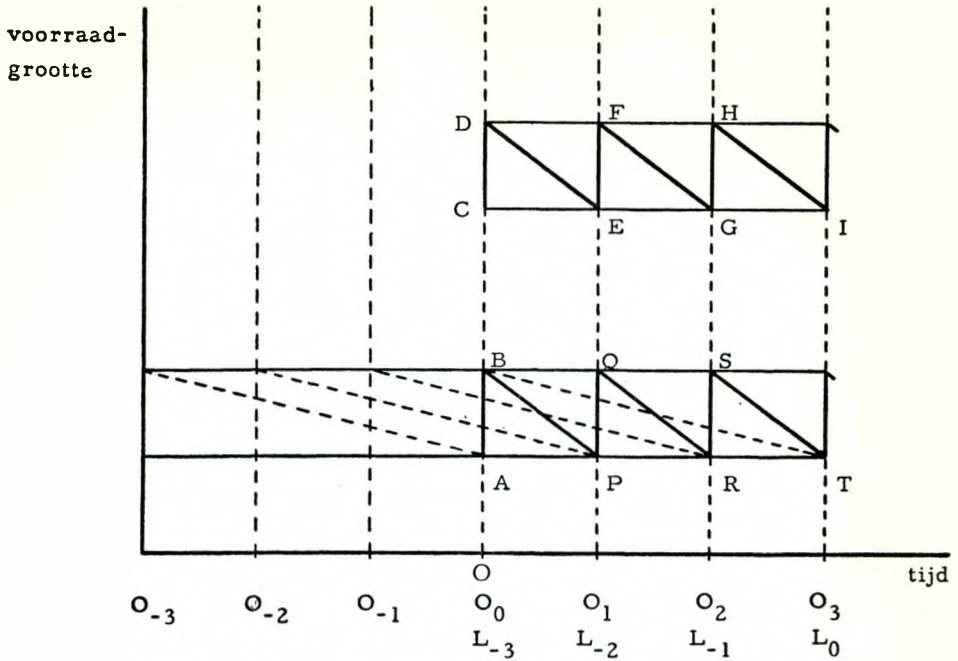
Zoals gemakkelijk is in te zien kan de normale economische voorraad bij lange levertijden zeer hoog worden, hetgeen een verhoogd risico van uitputting van de voorraad en een verhoogd prijsrisico meebrengt. Om het eerste risico te verkleinen zal men een grotere veiligheidsvoorraad moeten aanleggen. Dus de ondergrens verhogen. Om het prijsrisico te verkleinen zal men de economische voorraad zo klein mogelijk moeten houden dus omgekeerd moeten handelen. Of men hier iets zal doen en wat men zal doen is weer een beleidsvraagstuk.

Het voorgaande kan worden geïllustreerd met behulp van de op de volgende bladzijde ongenomen figuur.

In de figuur geeft OA de veiligheidsvoorraad aan. De levertijd is aangenomen op drie perioden. Er wordt besteld op tijdstippen aangegeven door O_{-3} , O_{-2} , O_{-1} , O_0 , O_1 , enz. De optimale bestelserie is AB en juist gelijk aan het verbruik gedurende één periode. Gemakshalve is verder aangenomen dat op de momenten, waarop besteld wordt ook geleverd wordt.

De technische voorraad verloopt, na de aanloopperiode van O_{-3} tot O_0 , volgens de gebroken lijn BPQRST.... Onder de gemaakte veronderstellingen zal de

⁹⁾ Zie voor een nadere uitwerking: J. L. Meij: A note on the concept of stock; The Journal of Industrial Economics, Vol. V, no. 6, March 1957.

economische voorraad verlopen volgens DEFGHI . . . . . Indien de levertijd lang is in verhouding tot de periode waarin de optimale bestelserie wordt verbruikt kan de economische voorraad in verhouding tot de technische zeer hoog worden. Een relatief geringe overschrijding van de levertijd kan reeds een aanzienlijk beroep op de veiligheidsvoorraad veroorzaken.

Thans ons oordeel over de op de bladzijden 3 en 4 behandelde opvattingen omtrent de bepaling van de omvang van de normale voorraad. Voor al deze opvattingen geldt, dat geen acht wordt geslagen op het feit, dat de onderneming niet één voorraad heeft doch als regel een groot aantal. Het bedrijf zal dikwijls verschillende grondstoffen gebruiken en waarschijnlijk verschillende soorten of kwaliteiten gereed produkt voortbrengen. In deze voorraden zal zich veelal het diversiteitsverschijnsel voordoen. De voorraden zullen ook zonder seizoeninvloeden in de loop van de tijd in omvang wisselen en zullen op verschillende momenten een minimum bereiken, des te meer omdat een voorraad grondstof overgaat in een voorraad halffabriekaat, etc. Nimmer zullen derhalve de verschillende voorraden op hetzelfde moment maximaal, resp. minimaal, zijn.

Om deze reden is het onjuist om op het eind van het boekjaar te stellen, dat eerst van winst kan worden gesproken nadat alle voorraden op dat moment tot het maximum, dat zij in de loop van het boekjaar normaliter wel eens zullen bereiken, zouden zijn aangevuld.

Zoals gemakkelijk valt in te zien zal een dergelijke handelwijze tot dubbeltellingen moeten leiden. De voorraden grondstoffen gaan, eventueel via voorraden halffabrikaten, over in voorraden eindprodukt. Deze voorraden zullen, zoals gezegd, een zekere diversiteit vertonen, waardoor nimmer maxima en minima van al deze voorraden op hetzelfde moment zullen vallen. Als we nu de eis zouden

stellen, dat voor de winstbepaling al de afzonderlijke voorraden tot hun maximum stand zouden moeten worden aangevuld, dan zou dit betekenen, dat we voor de winstbepaling zouden uitgaan van een voorraadsituatie, die in de werkelijkheid nimmer zal voorkomen, maar ook nimmer behoeft voor te komen. De winst zou hierdoor wel op een zeer laag bedrag uitkomen.

Vanzelfsprekend is deze opvatting nimmer expliciet verdedigd. De stelling, dat de normale voorraad de maximale (resp. minimale) in de loop van het jaar als normaal (d.w.z. als technisch-economisch noodzakelijk) te beschouwen voorraad zou zijn, slaat kennelijk op de grondstoffen, hoewel dit naar ons weten vrijwel nooit als voorwaarde voor deze opvatting is gesteld. Daarmede worden dus de voorraden halffabrikaten en eindprodukten buiten beschouwing gelaten.

Een mogelijke werkwijze zou ook blijkens de overwegingen van de R.v.B., aangehaald in het meergenoemde arrest van de H.R., kunnen zijn het omrekenen via standaards van de voorraden halffabriekaat en gereed produkt tot grondstoffen. Het spreekt vanzelf, dat dit geen oplossing voor het probleem is. De opvatting, dat de normale voorraad de in de loop van het jaar aanwezige maximale voorraad zou zijn, is dus op grond van de diversiteit in de voorraden niet houdbaar.

De „minimum-opvatting” is op dezelfde gronden te verwerpen. Voorzover deze opvatting wordt verdedigd voor seizoenbedrijven houdt zij voorts geen rekening met het feit, dat ook seizoenbedrijven een continuïteit in de produktie kennen, al is dit een intermitterende continuïteit. Vervanging, al is deze intermitterend, blijft echter niet achterwege ¹⁰⁾.

De voorraden bij seizoenbedrijven vertonen eveneens de eerder genoemde diversiteit. Het kiezen van de minimale voorraad, die in de loop van een jaar voorkomt, als de normale voorraad heeft tot gevolg, zoals reeds gezegd, dat deze in vele gevallen nihil zal zijn, tenminste zolang de voorraden „partiëel” d.w.z. op zichzelf worden bezien. Vat men bij het seizoenbedrijf echter eveneens de totaliteit der voorraden en de daarmede gepaard gaande diversiteit in het oog, dan blijkt, dat ook bij het seizoenbedrijf de hier gekritiseerde minimum-opvatting een gevolg is van het partiëel beschouwen van de voorraad. In het volgende zal hierop nog worden teruggekomen.

Het kiezen van het gemiddelde van maximum en minimumvoorraad is kennelijk een noodoplossing, die willekeurig is. Als we derhalve de voorraad niet partiëel beschouwen maar rekening houden met het optredende diversiteitsverschijnsel is het duidelijk, dat de eis volgens welke eerst van winst sprake kan zijn, als de voorraad is aangevuld tot hetzij het maximum of het minimum, in redelijkheid niet is te stellen. O.i. zou men op grond van dit diversiteitsverschijnsel kunnen stellen, dat de voorraadpositie van een onderneming normaal is indien *alle* voorraden op balansdatum de stand hebben bereikt, die zij bij een normale gang van het produktieproces op die datum zouden moeten hebben. Dit houdt echter in, dat het normale voorraadbegrip over alle activa, zelfs ook over de kasmiddelen en de uitstaande vorderingen moet worden uitgebreid.

Blijft dan de vraag of de omvang van de normale voorraad bepaalbaar is en zo ja, hoe dit dan dient te geschieden. Vooraf kan reeds worden opgemerkt, dat het antwoord op de eerste vraag bevestigend kan luiden onder het voorbehoud, dat de bepaling van de normale voorraad een sterk subjectief, en voorzover door buitenstaanders gedaan, een arbitrair karakter heeft.

¹⁰⁾ Zie J. L. Meij: Transactie- en voorraadresultaten en de vervangingswaardetheorie. M.A.B. sept. 1953.

Ten aanzien van de vraag of de voorraden grondstoffen een normale stand hebben op de balansdatum kan alleen met zekerheid worden gesteld dat, indien de economische voorraad daalt beneden het niveau van de veiligheidsvoorraad vermeerderd met het normale verbruik gedurende de levertijd, de onderneming een manco vertoont, dat zal moeten worden aangevuld. Ligt het niveau van de economische voorraad daarboven dan is in ieder geval geen manco aanwezig. Zolang men nog beneden een bepaalde bovengrens blijft is de aanwezige voorraad als normaal te beschouwen. Wat deze bovengrens betreft hebben we reeds betoogd, dat bij de bepaling hiervan het ondernemingsbeleid een rol speelt, hoewel de optimale bestelordergrootte ons enig houvast kan bieden. Immers, in het algemeen zullen overwegingen van prijsrisico er wel toe kunnen leiden, dat men bestelgrootten kiest, die lager liggen dan de optimale maar niet, dat men grotere bestellingen plaatst die het risico juist vergroten. Omgekeerd kan het hogere risico van langere levertijden leiden tot het verhogen van de veiligheidsvoorraad.

De grenzen waarbinnen de normale voorraden halffabriekaat en eindprodukt liggen zullen op grond van in hoofdzaak eendere overwegingen moeten worden bepaald. Deze grenzen zullen met name worden bepaald op grond van veiligheidsvoorraden en optimale seriegrootte, welke laatste in hoge mate afhangt van de voorraadkosten en de initiale kosten van de serie.

De normale voorraad in de hier verdedigde versie is derhalve niet meer op te vatten als één bepaalde voorraadgrootte maar als voorraadzône, waarvan de onder- en bovengrens mede door het bedrijfsbeleid worden bepaald. Dit beleid zal echter, ook tegenover de fiscus, wel zijn te motiveren. Er zal in de meeste gevallen wel een scheidingslijn zijn te trekken tussen beleid, dat in het kader van de normale bedrijfsuitoefening past en beleid, dat daarbuiten valt en dus tot voorraadspeculatie moet worden gerekend.

Voor de fiscale toepasbaarheid is o.i. vooral van belang, dat beleidsdaden kunnen worden gemotiveerd als passend in het kader van de normale bedrijfsuitoefening. Het huidige fiscale systeem laat, zoals boven is aangetoond, zoveel mogelijkheden, en dan vrij willekeurige, dat het werken met een „voorraadzône” niet tot meer ongewisheid zal leiden dan er nu bestaat, integendeel ¹¹⁾.

Seizoenmatige aankoop van grondstoffen

Er zijn vele bedrijven, die hun behoefte aan grondstoffen slechts in een betrekkelijk korte periode kunnen dekken of voor wie althans een dergelijke dekking uit een oogpunt van kwaliteitseisen gewenst is. Men denke o.m. aan landbouwproducten-verwerkende industrieën.

Ook hier zal zich het diversiteitsverschijnsel voordoen. N. J. Polak heeft daarop in verband met de vermogensbehoefte reeds tientallen jaren geleden gewezen. Het is hier nog duidelijker dan in het voorgaande geval, dat de eis dat alle voor-

---

¹¹⁾ Het komt ons voor dat de volgende overwegingen van de Raad van Beroep te Rotterdam II, opgenomen in het meergenoemde arrest van 13 februari 1958, B.N.B. 90 in de lijn van de in het voorgaande ontwikkelde gedachtengang liggen:

„dat de omvang van de normale voorraad in beginsel aan de practijk behoort te worden getoetst” „dat ofschoon, gelijk vanzelf spreekt, de feitelijke positie in het betreffende bedrijf niet beslissend kan zijn voor de bepaling van de hoogte van de normale voorraad, deze positie toch wel een richtsnoer daarvoor kan zijn, tenzij zou blijken, dat het door de bedrijfshuishouding gevoerde beleid ten aanzien van de voorraad zou afwijken van wat normaal heeft te gelden, hetgeen de Inspecteur niet heeft gesteld noch op andere wijze aan de Raad is gebleken.”

raden aan het eind van het jaar op hun maximum gebracht moeten kunnen worden, alvorens van winst te kunnen spreken, onredelijk is. Men denke b.v. aan een beetwortelsuikerfabriek, die op 31 december geen of weinig suikerbieten in voorraad zal hebben, maar die wel een grote hoeveelheid suiker in voorraad heeft. De „ontbrekende” voorraad bieten kan bij dit bedrijf op 31 december moeilijk als een manco worden aangemerkt. Integendeel, de stand van de verschillende voorraden zal hier zeer normaal kunnen zijn. Van een manco of een surplus behoeft geen sprake te zijn.

In principe geldt hier weer hetzelfde als in het voorgaande geval. De voorraden grondstoffen, halffabrikaten, produkt, etc., moeten niet op zichzelf worden beschouwd, maar zij moeten tezamen worden beoordeeld in het kader van een normale bedrijfsuitoefening.

De toepassing van de in het voorgaande ontwikkelde gedachte van een normale voorraadzone is hier echter minder eenvoudig. Hier kunnen de voorraden zich bewegen van nihil tot het maximum, dat, gegeven de capaciteit van het bedrijf, kan en eventueel moet worden verwerkt. Wat betreft het laatste denke men aan een landbouwproduktenverwerkende industrie, die zich contractueel heeft verplicht een bepaalde oppervlakte landbouwprodukten te verwerken, waarbij deze oppervlakte niet abnormaal groot of klein is. In het geval, dat de opbrengst van de oogst in een bepaald jaar bijzonder groot of klein is, waardoor de voorraden grondstoffen en later de voorraden eindprodukt abnormaal klein of groot zullen zijn, kan niet gesproken worden van een speculatief voorraadbeleid.

Meer nog dan in het eerste geval zal de beoordeling van de vraag of de werkelijke voorraad zich nog binnen de normale voorraadzone bevindt slechts kunnen geschieden door diegenen die het beleid in de onderneming voeren en die voor de consequenties van deze beoordeling verantwoordelijk zijn.

Ter illustratie kunnen we weer wijzen op het geval van de suikerfabriek. Stel een suikerfabriek heeft op het eind van een boekjaar alleen maar suiker in voorraad, of alleen geld en vorderingen, maar in ieder geval geen bieten. Het is duidelijk dat we hier de ijzeren voorraadtheorie niet kunnen toepassen ter bepaling van de winst. Welk „manco” zouden wij hier moeten constateren? In dit geval is het slechts mogelijk de vervangingswaardetheorie integraal toe te passen dus op alle voorraden activa van de onderneming. De ijzeren voorraadtheorie is kennelijk een partiële theorie, die slechts ziet op één der activa en daardoor tot foutieve resultaten bij de winstbepaling leidt.

Men zal zich, als men tot een integrale toepassing van de vervangingswaardetheorie komt, moeten afvragen of men in het aanwezige geld of de aanwezige vorderingen voldoende middelen heeft om de nieuwe campagne te kunnen aanvangen. Zo niet dan zal men ten laste van de winst het nodige moeten inhouden. Immers de voorraad in de zin van vorderingen of geld zou op het moment van winstbepaling zonder die inhouding niet groot genoeg zijn om straks de nieuwe campagne te kunnen financieren.

Samenvatting en conclusies

1. Het begrip normale voorraad levert voor de praktijk en de theorie de nodige moeilijkheden op, hetgeen blijkt uit fiscale arresten van de Hoge Raad en de bedrijfseconomische literatuur over het onderwerp.

2. De genoemde moeilijkheden houden verband met twee factoren:

- a:* er wordt geen of onvoldoende rekening gehouden met het feit, dat ook bij het houden van voorraden het diversiteitsverschijnsel optreedt, d.w.z. de voorraden bereiken nimmer gelijktijdig een maximum of een minimum;
- b:* het inkoop- en voorraadbeleid heeft invloed op de bepaling van de onder- en bovengrens van de mogelijke normale voorraadgrootte.

Dat het beleid deze invloed heeft is uiteindelijk een uitvloeisel van de bestaande onzekerheden in het economische leven. Hierdoor wordt de winstbepaling mede een zaak van bedrijfsbeleid.

3. Op grond van de onder 2 genoemde factoren is het niet mogelijk te spreken van *de* normale voorraad. Voorraden zijn normaal als ze op balansdatum gelegen zijn binnen een in het kader van de bedrijfsuitoefening normale voorraadzone. Hierbij dient de stand van *alle* voorraden in het oog te worden gevat.

Het beschouwen van bepaalde voorraden is voor de winstbepaling slechts van partiële betekenis. Als bovendien het verband met andere voorraden activa uit het oog wordt verloren kan dit tot fouten in de winstbepaling aanleiding geven.